

Obsah

- 10 Jak pracovat s touto knihou
- 12 Předmluva

14 Úvody

- 15 Psychoanalýza v modernismu a psychoanalýza jako metoda
- 22 Sociální dějiny umění: modely a pojmy
- 32 Formalismus a strukturalismus
- 40 Poststrukturalismus a dekonstrukce

1900–1909

- 52 **1900a** Sigmund Freud vydává *Výklad snů*: rostoucí vliv expresivního umění Gustava Klimta, Eгона Schieleho a Oskara Kokoschky ve Vídni spadá do stejné doby s počínající psychoanalýzou.
- 57 **1900b** Henri Matisse navštěvuje Augusta Rodina v jeho pařížském ateliéru, odmítá však sochařský styl staršího umělce.
- 64 **1903** Paul Gauguin umírá na Markézách v jižním Pacifiku: Gauguinovo východisko v domorodém umění a primitivistických fantazích ovlivňuje rané dílo André Deraina, Henriho Matisse, Pabla Picassa a Ernsta Ludwiga Kirchnera.
  - Exotické a naivní
- 70 **1906** Paul Cézanne umírá v Aix-en-Provence v jižní Francii: po retrospektivách Vincenta van Gogha a Georsege Seurata v předchozím roce ukazuje Cézannova smrt postimpressionismus jako historickou minulost a fauvismus jako jeho dědice.
  - Roger Fry a Bloomsbury Group
- 78 **1907** Stylistická nejednotnost a primitivistické podněty v *Avignonských sítkách* Pabla Picassa zahajují velkopoleý útok na mimetické zobrazení.
  - Gertruda Steinová

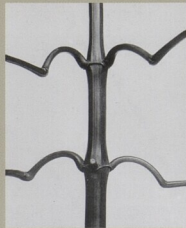
- 85 **1908** Wilhelm Worringer vydává *Abstrakci a včítání*, v níž proti sobě staví abstraktní a zobrazující umění jako dvě ze světa a zapojení se v něm: německý expresionismus a anglický vorticismus rozpracovávají tento rozdíl svým osobitým způsobem.
- 90 **1909** F. T. Marinetti vydává první futuristický manifest na titulní stránce pařížského listu *Le Figaro*: avantgarda se poprvé spojuje s mediální kulturou a staví se proti dějinám a tradici.

- Eadweard Muybridge a Étienne-Jules Marey

1910–1919

- 100 **1910** *Tanec II a Hudba* Henriho Matisse jsou odmítnuty na Podzimním salonu v Paříži: v těchto obrazech dovedl Matisse do krajnosti své pojetí „dekorativnosti“ a vytvořil obtížně zachytitelné expandující barevné vizuální pole.
- 106 **1911** Pablo Picasso vrací „vypůjčené“ iberské kamenné hlavy do pařížského Louvru, odkud byly ukradeny: proměňuje svůj primitivistický styl a spolu s Georsesem Braquem začíná rozvíjet analytický kubismus.
  - Guillaume Apollinaire
- 112 **1912** Kubistická koláž je objevena v době konfliktních událostí: pokračující inspirace symbolistické poezie, vzestupu lidové kultury a socialistických protestů proti balkánské válce.
- 118 **1913** Robert Delaunay vystavuje v Berlíně své malby „oken“: po celé Evropě jsou rozpracovávány východní problémy a paradigma abstrakce.

- 125 **1914** Vladimír Tatlin vyvíjí své konstrukce a Marcel Duchamp představuje ready made, první jako proměnu kubismu, druhý jako rozchod s ním; oba umělci tak předkládají komplementární kritiky tradičních médií umění.
  - „Peau de l'Ours“
- 130 **1915** Kazimír Malevič představuje svá suprematistická plátna na výstavě „0.10“ v Petrohradě a spojuje tak ruské formalistické konceptce výtvarného umění a literatury.
- 135 **1916a** V Curychu zahajuje činnost mezinárodní dadaistické hnutí jako dvojitá reakce na pohromu první světové války a futuristické a expresionistické provokace.
  - Dadaistické časopisy
- 142 **1916b** Paul Strand proniká na stránky časopisu Alfreda Stieglitze *Camera Work*: kolem složitých vztahů mezi fotografií a ostatním uměním se formuje americká avantgarda.
  - Armory Show
- 148 **1917** Po dvou letech intenzivního bádání se Piet Mondrian prosazuje v abstrakci; tuto událost ihned následuje založení časopisu *De Stijl*, prvního avantgardního časopisu věnovaného otázkám abstrakce v umění a architektuře.
- 154 **1918** Marcel Duchamp maluje *Ty mě*: jeho vůbec poslední malba shrnuje odchylky, které uskutečnil ve svém díle – využití náhodny, uvedení ready made a status fotografie jako „indexu“.
  - Rrose Sélavy
- 160 **1919** Pablo Picasso má v Paříži po třinácti letech první samostatnou výstavu: první pastiše v jeho díle se objevují ve stejné době jako všeobecná antimodernistická reakce.
  - Sergej Dagilev a Ruský balet
  - *Rappel à l'ordre*

1920–1929

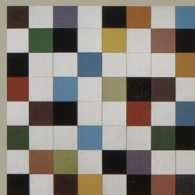
- 168 1920 V Berlíně se koná dadaistický veletrh: polarizace avantgardní kultury a kulturních tradic vede k politizaci uměleckých postupů a vzniku fotomontáže jako nového média.
- 174 1921 Členové moskevského Institutu umělecké kultury definují konstruktivismus jako logickou praxi odpovídající potřebám nové sovětské společnosti.
• Sovětské instituce
- 180 1922 Hans Prinzhorn vydává *Umělectví duševně chorých: „umění choromyslných“* zkoumají ve svém díle Paul Klee a Max Ernst.
- 185 1923 Bauhaus, nejvlivnější škola modernistického umění a uměleckého designu 20. století, pořádá v německém Výmaru svou první výstavu.
- 190 1924 André Breton vydává první číslo *La Révolution Surréaliste* a ustavuje pojmy surrealistické estetiky.
• Surrealistické časopisy
- 196 1925a Výstava art deco v Paříži znamená oficiální zrození moderního kýče; Le Corbusierova strojová estetika se změnit stává černou mýrou modernismu a Klub pracujících Alexandra Rodčenkina prosazuje nové vztahy mezi člověkem a předměty.
• Black deco
- 202 1925b Kurátor Gustav F. Hartlaub organizuje první výstavu obrazů *Nové věcnosti* v manheimské Kunsthalle: tento nový „magický realismus“ jako obměna mezinárodních tendencí *rappel l'ordre* signalizuje konec expressionismu a dadaistických aktivit v Německu.
- 206 1926 V německém Hannoveru je instalována *Převodkyně mistrnost* Ella Lissického a *Merzbau* Kurta Schwittersa: konstruktivista a dadaista dialekticky pojímají prostor muzea jako archiv a alegorii modernistického prostoru jako melancholie.

- 212 1927a René Magritte se po dráze komerčního umělce v Bruselu přidává k surrealistickému hnutí v Paříži, jeho umění využívá reklamní styl a dvojznačnosti jazyka a zobrazení.
- 216 1927b Constantin Brancusi vytváří odlietek *Novorozenec* z nerezavějící oceli: jeho plastika vyvolává boj mezi modelem vysokého umění a průmyslové výroby, který vrcholí americkým procesem kolem jeho *Ptáka v prostoru*.
- 220 1927c Ford objednává u Charlese Sheelera dokumentaci své nové továrny River Rouge: severoameričtí modernisté objevují lyrický vztah ke strojovému věku, Georgia O'Keeffeová jej rozšiřuje na svět přírody.
• MoMA a Alfred H. Barr ml.
- 226 1928 Text Władysława Strzemińskiego „O unismu v malbě“, v roce 1931 následovaný knihou *Kompozice prostoru* napsanou spolu s Katarzynou Kobroovou, vyznačuje vrcholný bod internacionalizace konstruktivismu.
- 232 1929 Výstava „Film und Foto“, uspořádaná Deutscher Werkbund od 18. května do 7. června ve Stuttgartu, představí škálu mezinárodních fotografických přístupů a diskusi: výstava vymezuje vzhled nově kritické teorie a historiografie tohoto média.

1930–1939

- 240 1930a Nástup masového konzumenta a módních časopisů ve výmarském Německu v dvacátých a třicátých letech vytvořil nový prostor pro tvorbu a distribuci fotografického obrazu a podpořil vývoj skupiny významných fotografek.
- 245 1930b Georges Bataille vzevřejňuje kritiku knihy *L'Art primitif* v časopise *Documents*, která zviditelní rozpor uvnitř avantgardy ve vztahu k primitivismu a nesoulad uvnitř surrealismu.
• Carl Einstein
- 250 1931 Alberto Giacometti, Salvador Dalí a André Breton publikují texty na téma „předmět se symbolickou funkcí“ v časopisu *Le Surréalisme au service de la révolution*: surrealismus rozšiřuje svou estetiku fetišismu a fantazie do oblasti tvorby objektů.
- 255 1933 Vypuká skandál kvůli Leninově portrétu od Diega Rivery na nástěnné malbě v Rockefellerově centru v New Yorku: mexické hnutí freskového malířství produkuje veřejnou politickou nástěnnou tvorbu v různých místech Ameriky a vytváří precedens pro politické avantgardní umění ve Spojených státech.
- 260 1934a Na prvním sjezdu Svazu sovětských spisovatelů vyhlásuje Andrej Ždanov doktrínu sovětského socialistického realismu.
- 266 1934b Henry Moore formuluje v textu „Sculptor's Aims“ (Sochařovy cíle) britskou estetiku přímého sochařství, které osciluje mezi figurací a abstrakcí, mezi surrealismem a konstruktivismem.
- 271 1935 Walter Benjamin píše esej *Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti*, André Malraux iniciuje Muzeum beze zdi a Marcel Duchamp začíná realizovat *Krabici v kufří*: dopad mechanické reprodukce, která se dostává do umění skrze fotografii, lze pocítit v estetické teorii, dějinných umění i v umělecké praxi.
- 276 1936 Součástí Rooseveltova Nového úřadu je zadání pro fotografy Walkera Evansa, Dorotheu Langeovou a další, aby zdokumentovali americký venkov v sevěřní velké ekonomické krize třicátých let.
• Works Progress Administration
- 281 1937a Evropské velmoci spolu soutěží na Mezinárodní výstavě v Paříži v národních pavilonech umění, obchodu a propagandy, zatímco nacistické Německo otevřít v Mnichově výstavu „Zvrhlé umění“, jež zcela odsoudila modernismus.
- 286 1937b Naum Gabo, Ben Nicholson a Leslie Martin vydávají v Londýně *Circle* (Kruh), který upevňuje institucionalizaci geometrické abstrakce.

1940–1944

292 1942a Clement Greenberg a editoři *Partisan Review* se odklánějí od marxismu; odpolitizování americké avantgardy se dostává do bodu, z něhož není návratu.

297 1942b Druhá světová válka přinutí mnoho surrealistů k emigraci z Francie do Spojených států – dvě výstavy v New Yorku různými způsoby odrážejí exilové podmínky.
• Exulanti a emigranti
• Peggy Guggenheimová

302 1943 V době, kdy harlemská renesance propaguje rasové uvědomění a dědičtví, vychází v New Yorku první vědecká studie o afroamerickém umění, *Modern Negro Art*, od Jamese A. Portera.

308 1944a Piet Mondrian umírá a zanechává po sobě nedokončené *Vítězná boogie-woogie*, dílo, které je příkladem jeho koncepce malířství jako destruktivního činu.

313 1944b „Staří mistři“ moderního umění – Matisse, Picasso, Braque a Bonnard – považují své odmítnutí opustit okupovanou Francii za akt odporu proti barbarství; styl, který vyvinuli v průběhu válečných let a který je po osvobození objeven, představuje výzvu pro novou generaci umělců.

318 Kulatý stůl | Umění v polovině století

1945–1949

332 1945 David Smith vytváří *Pilil' neděle*: konstruovanou sochu spojující řemeslný základ tradičního umění s průmyslovým principem moderní výroby.

337 1946 Jean Dubuffet vystavuje své *hautes pâtes* potvrzující existenci nového, skatologického trendu v poválečném francouzském umění, který byl brzy nazván *informel*.
• Art brut

343 1947a Josef Albers začíná v Black Mountain College v Severní Karolině vytvářet své „variantní“ malby rok poté, co László Moholy-Nagy umírá v Chicagu; bauhauský model, importovaný do Spojených států, je transformován různými uměleckými imperativy a institucionálními tlaky.

348 1947b Vydání *Possibilities* v New Yorku značí sjednocení abstraktního expresionismu jako hnutí.

355 1949 Časopis *Life* se ptá svých čtenářů „Je největším žijícím malířem ve Spojených státech?“, dílo Jacksona Pollocka se stává symbolem pokrokového umění.

1950–1959

362 1951 Druhá výstava Bernetta Newmana nemá úspěch: svými kolegy je vyloučen z okruhu abstraktního expresionismu, ale později je oslavován jako předchůdce minimalismu.

368 1953 Skladatel John Cage spolupracuje na *Stopě pneumatiky*; indexový otisk je v dílech Roberta Rauschenberga, Ellswortha Kellyho a Cy Twomblyho vyvinut jako zbraň proti expresivní stopě.

373 1955a První výstava skupiny Gutai v Japonsku je dokladem šíření modernistického umění skrze média a jeho nové interpretace umělci mimo Spojené státy a Evropu; o tomtéž svědčí tvorba brazilské skupiny neokonkretistů.

379 1955b Výstava „Pohyb“ v Galerii Denise Renéové v Paříži odstartovala kinetické umění.

385 1956 Výstava „This is Tomorrow“ v Londýně je vyvrcholením výzkumu poválečných vztahů mezi uměním, vědou, technologií, designem a populární kulturou, který uskutečnila Independent Group, předchůdce britského pop artu.

391 1957a Dvě malé avantgardní skupiny, Lettrist International a Imaginist Bauhaus, se spojují, aby vytvořily Situationist International, nejvíce politicky angažované poválečné umělecké hnutí.
• Dvě teze z *The Society of the Spectacle* (Společnost spektaklu)

398 1957b Ad Reinhardt píše „Dvanáct pravidel pro novou akademii“; zatímco v Evropě jsou nově formulována paradigmat malířské avantgardy, Reinhardt, Robert Ryman, Agnes Martinová a další ve Spojených státech zkoumají monochrom a síť.

404 1958 *Terč se čtyřmi obličejí* od Jaspera Johnse se objevuje na obálce časopisu *Artnews*; pro některé umělce, například Franka Stelli, předkládá Johns model obrazu, kde se objekt a podklad spojují v jeden obraz-objekt; podle jiných otevírá možnost využití znaků každodennosti spolu s konceptuálními dvojsmysly.
• Ludwig Wittgenstein

411 1959a Lucio Fontana má svou první retrospektivu; používá kyčlové asociace, aby zpochybnil idealistický modernismus; tato kritika je rozšířena jeho chráněncem Pierem Manzoniem.

415 1959b Bruce Conner vystavuje *DITÉ*; zohavenou postavu v dětské židličce vytvořenou na protest proti trestu smrti: Conner, Wallace Berman, Ed Kienholtz a další rozvíjejí na západním pobřeží techniku asambláže a environmentum, ožehavější než obdobné techniky vytvořené v New Yorku, Paříži a jinde.

421 1959c Muzeum moderního umění v New Yorku pořádá výstavu „Nové obrazy člověka“: existenciální estetika vstupuje do politiky studené války figurací v díle Alberta Giacomettiho, Janaa Dubuffeta, Francise Bacona, Willema de Kooninga a dalších.
• Umění a studená válka

426 1959d *Pozorování* Richarda Avedona a *Američan* Roberta Franka stanovují dialektické parametry Newyorské fotografické školy.

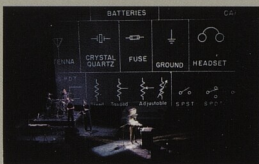
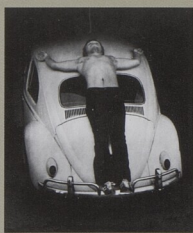
1960–1969

- 434 1960a** Kritik Pierre Restany organizuje v Paříži skupinu různých umělců a vytváří nový realismus, který redefinoval paradigmatata koláže, ready made a monochromatické díla.
• Nová avantgarda
- 439 1960b** Clement Greenberg publikuje „Modernistické malířství“; jeho kritika mění směr a ve své nové podobě podstatně ovlivňuje umělecké debaty šedesátých let.
• Leo Steinberg
- 445 1960c** Roy Lichtenstein a Andy Warhol začínají užívat kreslené seriály a reklamu jako zdroje své tvorby, následují je James Rosenquist, Ed Ruscha a jiní: americký pop-art je na světě.
- 450 1961** V prosinci otevírá Claes Oldenburg *The Store* (Obchod) v newyorské East Village, „environment“, který napodobuje okolní levné obchůdky a ve kterém jsou všechny předměty na prodej; během zimy a následujícího jara se tu v provedení Oldenburgova Ray Gun Theater odehraje deset různých „happeningů“.
- 456 1962a** George Maciunas pořádá ve Wiesbadenu v západním Německu první ze série mezinárodních událostí, které vyznačují vznik hnutí Fluxus.
- 464 1962b** Ve Vídni se schází skupina umělců zahrnující Güntera Bruse, Otto Mühla a Hermanna Nitsche, aby vytvořili videňský akcionismus.
- 470 1962c** Publikace *Velký experiment: Ruské umění 1863–1922* Camilly Grayové oživuje na západě zájem o konstruktivistické principy Vladimíra Tatlina a Alexandra Rodčenko, jež jsou různými způsoby rozvíjeni mladšími umělci, například Danem Flavinem, Carlem Andre, Sol LeWitem a jinými.
• Artforum
- 475 1963** Po vydání dvou manifestů s malířem Eugenem Schönebeckem vystavuje Georg Baselitz v Berlíně *Velkou noc v kanále*.
- 480 1964a** Na dvacáté výročí Stauffenbergova zmařeného atentátu na Hitlera, 20. července, vydává Joseph Beuys svou fiktivní autobiografii a způsobuje výbuch veřejného násilí na „Festivalu nového umění“ v Cáchách v Západním Německu.
- 486 1964b** *Třináct nejhledanějších mužů* Andyho Warhola je dočasně instalováno na fasádě státního pavilonu na Světovém veletrhu v New Yorku.
- 492 1965** Donald Judd vydává esej „Specifické objekty“: minimalismus tak získává teoretický základ v tvorbě svých dvou nejvýraznějších protagonistů, Judda a Roberta Morrisa.
• Maurice Merleau-Ponty
- 496 1966a** Marcel Duchamp dokončuje svou instalaci *Étant Donnés* ve Philadelphia Museum of Art; jeho rostoucí vliv na mladší umělce vrcholil posmrtným objevením tohoto nového díla.
- 500 1966b** V New Yorku je otevřena výstava „Excentrická abstrakce“; tvorba Louise Bourgeoisové, Evy Hesseové, Yayoi Kusamoaové a jiných ukazuje expresivní alternativu ke sopečnému minimalismu.
- 505 1967a** „Prohlídka památek Passaicu, New Jersey“ Roberta Smithsona vyhlásuje „entropii“ za generativní koncept umělecké tvorby pozdních šedesátých let.
- 509 1967b** Italský kritik Germano Celant pořádá první výstavu arte povera.
- 515 1967c** Na své první přehlídce čtyři umělci francouzské skupiny BMPT malují na veřejnosti, každý z nich přesně opakuje z plátna na plátno jednoduchou konfiguraci podle svého výběru: tato forma konceptuální malby je poslední z řady útoků proti „oficiální“ abstrakci v poválečné Francii.
- 521 1968a** Dvě hlavní muzea, která se věnují aktuálnímu evropskému a americkému umění – Stedelijk Van Abbemuseum v Eindhovenu a Städtisches Museum Abteiberg v Mönchengladbachu – vystavují tvorbu Berna a Hilly Becherových, a staví je tak do popředí zájmu o konceptuální umění a fotografii.
- 527 1968b** Konceptuální umění se projevuje v publikacích Sol LeWitta, Dana Grahama a Lawrence Wernera a Seth Siegelaua pořádá jejich první výstavu.
• Deniky umělců
• *Deskilling*
- 534 1969** Výstava „Když se postojí stanou formou“ v Bernu a Londýně mapuje postminimalistické tendence, zatímco výstava „Antiiluze: procesy/materiality“ v New Yorku se soustředí na procesuální umění, jehož tři hlavní aspekty jsou vypracovány Richardem Serra, Robertem Morrisem a Evou Hesseovou.

1970–1979

- 540 1970** Michael Asher instaluje svůj Pomona College Project: vzestup site-specific děl otevírá logické pole mezi modernistickým sochařstvím a konceptuálním uměním.
- 545 1971** Guggenheimovo muzeum v New Yorku ruší výstavu Hanse Haackeho a potlačuje příspěvek Daniela Burena na Sixth Guggenheim International Exhibition: přístup institucionální kritiky se setkává s odporem minimalistické generace.
• Michel Foucault
- 549 1972a** Marcel Broodthaers instaluje své „Musée d'Art Moderne, Département des Aigles, Section des Figures“ v Düsseldorfu v Západním Německu.
- 554 1972b** Mezinárodní výstava „Documenta 5“ v západoněmeckém Kasselu znamená institucionální přijetí konceptuálního umění v Evropě.

560 1973 The Kitchen Center for Video, Music and Dance otvírá své prostory v New Yorku: video art si nárokuje institucionální místo mezi vizuálním uměním, uměním performance, televizí a filmem.

565 1974 v *Trans-fixed*, v němž je Chris Burden přikován k Volkswagen Beetlu, americké umění performance dosahuje extrémních fyzických hranic a mnozí jeho stoupenci tuto formu opouštějí, zjemňují ji nebo jínak upravují.

570 1975 Filmařka Laura Mulveyová publikuje svůj zásadní esej „Vizuální potěšení a narativní kinematografie“ a feministické umělkyně jako Judy Chicago a Mary Kellyová vytvářejí nové pozice v zobrazování žen.
• Teoretické magazíny

576 1976 v New Yorku vzniká P.S. 1, souběžně s konáním výstav „King Tut“ v Metropolitanním muzeu: důležité posuny v institucionální struktuře uměleckého světa jsou zaznamenány jak v alternativních prostorech, tak v trhácových výstavách.

580 1977 Výstava „Obrázky“ identifikuje skupinu mladých umělců, jejichž strategie appropriation a kritika originality posouvají pojem „postmodernismu“ v umění.

1980–1989

586 1980 v New Yorku je otevřena galerie Metro Pictures: objevuje se nová skupina galerií, které vystavují tvorbu mladých umělců zcobyhňujících fotografický obraz a jeho užítí ve zpravodajství, reklamě a módě.
• Jean Baudrillard

590 1984a Victor Burgin přichází s přednáškou „Absence přítomnosti: konceptualismus a postmodernismus“: zveřejnění této a dalších přednášek Allana Sekuly a Marthy Roslerové signalizuje nový přístup k odkazu angloamerického fotokonceptualismu a psaní dějin a teorie fotografie.

596 1984b Frederic Jameson publikuje esej „Postmodernismus aneb kulturní logika pozdního kapitalismu“: debata o postmodernismu se rozšiřuje za hranice umění a architektury do sféry kulturní politiky a dělí se na dva táboři.
• Kulturní studia

600 1986 Výstava „Koncová hra: odkazy a simulace v současné malbě a sochařství“ je otevřena v Bostonu: někteří umělci si pohrávají se zhroutčením sochařství do komodity, zatímco jiní podtrhávají význačnost designu.

605 1987 Koná se první akce ACT-UP: nový aktivismus v umění rozněčuje krize AIDS, která do popředí pozornosti vynáší spolupracující skupiny a politické intervence a také rozvoj nové homosexuální estetiky.
• Americké umělecké války

612 1988 Gerhard Richter maluje *Oktober 18, 1977*: němečtí umělci zvažují možnost návratu historické malby.
• Jürgen Habermas

617 1989 v Paříži se koná výstava „Les Magiciens de la terre“, výběr umění z několika kontinentů: postkoloniální diskurz a multikulturní debata ovlivňují tvorbu stejně jako prezentaci současného umění.
• Aborigenní umění

1990–2003

624 1992 Fred Wilson představuje *Mining the Museum* (Těžení v muzeu): institucionální kritika se rozšiřuje za hranice muzea a antropologický model projektového umění, založený na práci v terénu, je adaptován širokým spektrem umělců.
• Interdisciplinárta

630 1993a Martin Jay publikuje *Downcast Eyes* (Sklopené oči), průzkum degradace vidění v moderní filozofii: tato kritika vizuality je zkoumána mnohými současnými umělci.

635 1993b *Dům* Rachel Whitereadové, odlitek řádového domu ve východním Londýně, je zbourán a do popředí se v Británii dostává inovační skupina umělků.

639 1993c Newyorské Whitney biennale představuje tvorbu zaměřenou na identitu ve vznikající nové formě politizovaného umění afroamerických umělců.

645 1994a Výstava zralého díla Mika Kelleyho zvyrazňuje pronikavý zájem o stavy úpadku degradace, zatímco Robert Gober, Kiki Smithová a jiní užívají schéma narušeného těla, aby se zabývali otázkou sexuality a smrtelnosti.

650 1994b William Kentridge dokončuje sérii *Felix v exilu* a připojuje se k Raymond Pettibonovi a jiným, kteří dokazují obnovou důležitosti kresby.

654 1998 Výstava velkoformátových videoprojekcí Billa Viola vystřídá několik muzeí: promítaný obraz se stává všudypřítomným formátem v současném umění.
• Spektakularizace umění

659 2001 Výstava zralého umění Andree Gurského v Muzeu moderního umění v New Yorku signalizuje novou dominanci piktorialní fotografie, vytvářené často digitálními prostředky.

664 2003 Benátské biennale dokládá neformální a diskurzivní povahu většiny současné umělecké tvorby a kurátorské činnosti – například výstavami „Utopia Station“ a „Zone of Urgency“.

670 Kulatý stůl | Dilema současného umění

681 Slovníček

690 Literatura

695 Vybrané webové stránky

695 Obrazová dokumentace

699 Rejstřík